

Znameniti Velenjčan

GUSTAV ŠILIH

Razstava ob 130. obletnici rojstva Gustava Šiliha

Avtorji razstave:

Drago Martinšek, Silvo Grmovšek in Andreja Jurkovnik

Oblikovalec:

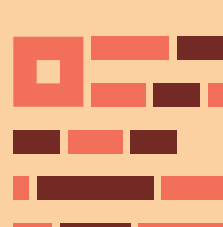
Peter Groznik - Peč

Viri:

Medved, M. (2017). Pedagoški velikan Gustav Šilih; Ob stoletnici čudeža pri Kobaridu. Zbornik 2016-2017, 15, 245–270.
Stoletnica rojstva Gustava Šiliha: (1893-1961-1993): jubilejni zbornik (str. 278). (1993). Društvo pedagoških delavcev;
Pedagoška fakulteta.

Fotografije:

Muzej Velenje, Univerzitetna knjižnica Maribor, zasebna zbirka Metke Grabner,
zasebna zbirka Sabine Grm, Wikipedija, Digitalna knjižnica Slovenije.

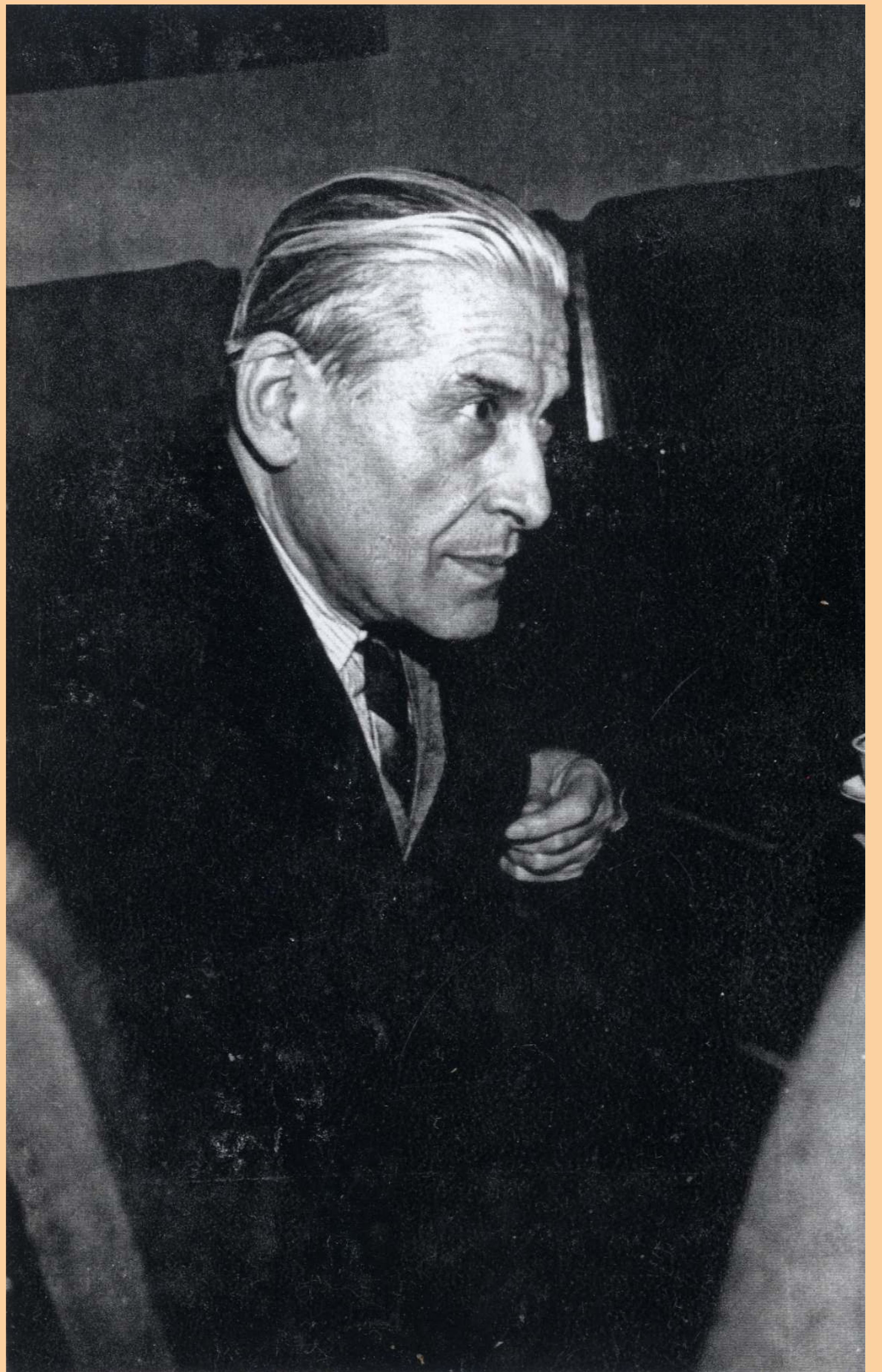
 **KNJIŽNICA
VELENJE**

Gustav Šilih

Gustav Šilih se je rodil v hiši pod velenjskim gradom graščinskemu oskrbniku Lovru in Poloni, rojeni Silovšek. Osnovno šolo je obiskoval v Velenju, maturiral je na učiteljišču v Ljubljani, študiral pa na Dunaju, v Ženevi in v Zagrebu, kjer je leta 1928 diplomiral iz pedagogike, psihologije in nemškega jezika s književnostjo. Med 1. svetovno vojno je bil ranjen na soški fronti, leta 1918 pa je kot Maistrov borec sodeloval v boju za severno mejo. Po vojni je poučeval v Celju in Mariboru. V času okupacije med 2. svetovno vojno je bil v nemškem ujetništvu. Po osvoboditvi je bil predsednik Zveze pedagoških društev Slovenije, do upokojitve pa profesor in ravnatelj mariborskega učiteljišča.

Je avtor številnih del, ki sodijo med najvišje dosežke slovenske pedagogike, med najbolj znanimi sta Vzgoja naših otrok in Očrt splošne didaktike. Kot pisatelj je znan kot avtor mladinske povesti Nekoč je bilo jezero, drame Kaverna, največ literarnega priznanja pa je požel z mladinskim romanom Beli dvor. Gustav Šilih velja za eno osrednjih slovenskih pedagoških osebnosti in za enega znamenitejših Velenjčanov.

stare. uč. drž. t. g. šole

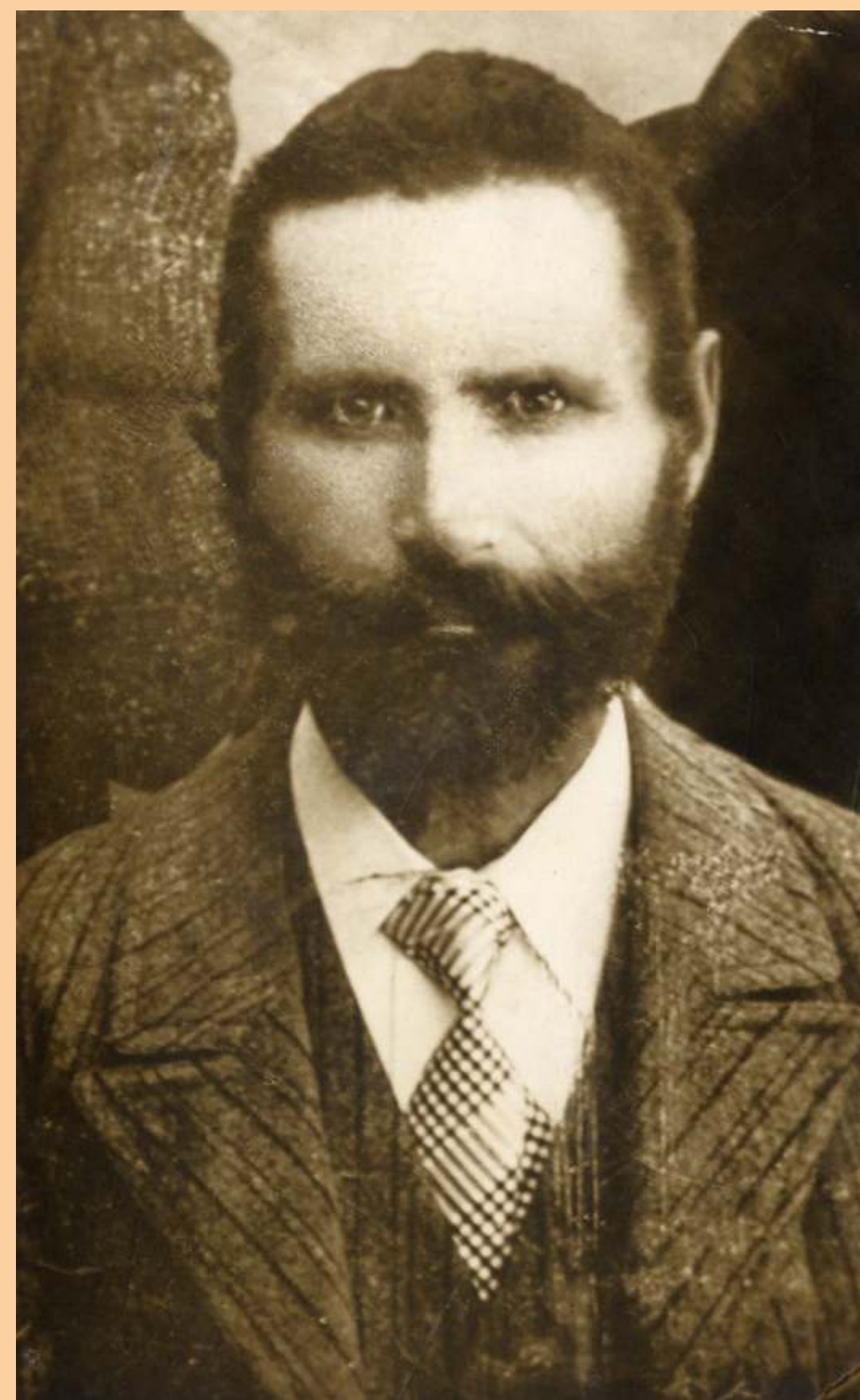
„Začutil si ga zares kot skalo, ki stoji sredi polnega in nemirnega življenja, toda ta skala je obstala, je pa živela in utripala. Prav zato si rad prišel k temu trdnemu človeku, če si sam iskal trdnost, in prav zato te je ta trdni človek tako privlačeval in vplival nate.“

(Stanko Gogala)

Družina Šilih – Silovšek

Oče Gustava Šiliha, Lovrenz (tudi Lovro) Šilih, se je rodil 6. avgusta 1859 v kraju Prelska v občini Št. Janž na Vinski gori, kjer je imel njegov stari oče Anton Šilih svojo kmetijo. Z Apolonijo Silovšek, hčerjo kmeta Blaža Silovška in njegove žene Margarete, rojene Spital, se je poročil 30. januarja 1890 v Velenju. Dva meseca kasneje se je rodil Šilihov najstarejši brat Josef, leto kasneje, leta 1891, pa njegov drugi brat Vinzenz. Leta 1896 se je rodil Karel, Cecilija 1899 in leta 1902 Ivan. Botra njunega drugega sina sta bila, kot tudi pri Gustavovem krstu, tedanja lastnika gradu Karl (II.) pl. Adamovich de Csepin in njegova žena Gisela, rojena baronica Ritter de Zahony.

Družina je živela v trgu Velenje. Hiša, ob kateri so bili tudi grajski hlevi, je bila del posesti Velenjskega gradu. Kasneje se je družina preselila v Podkraj, kjer še danes stoji dom Šilihovih sorodnikov. Ohranjena je kupna pogodba, datirana z dne 7. oktobra 1893, s katero sta zakonca Šilih od posestnice Antonije Bevc iz Družmirja v Podkraju odkupila vinograd s pripadajočim poslopjem. Med drugim sta zakonca Šilih od svojih nekdanih delodajalcev Gisele in Karla, tedaj komornika v Salzburgu in posestnika v Velenju, z darilno pogodbo prejela tudi del njunih nepremičnin v Kavčah: gozd, vinograd, travnik in vrt.

Lovro Šilih

Apolonija Šilih

Družina Silovšek, Apolonija stoji zgoraj, prva z desne.

Odraščanje

Gustav Šilih se je rodil 31. julija 1893 v Velenju kot tretji izmed šestih otrok v dokaj težkih razmerah. Zaradi datuma, ker se je pričeval mesec avgust, naj bi ob krstu dobil ime Avgust, kasneje pa se je preimenoval v Gustava. Po petih letih osnovne šole je nadaljeval šolanje v privatni nižji gimnaziji. Kot tretjemu otroku mu sprva ni bilo namenjeno, da bi šolanje še nadaljeval, saj so lahko starši šolali le dva otroke. Vendar je starejši brat (Vincenc) na paši zbolel, dobil pljučnico in umrl. Tako se je s 14. leti, leta 1907, vpisal na ljubljansko učiteljsišče. Tam je leta 1912 tudi maturiral. Po maturi se je zaposlil kot učitelj v Št. Pavlu v Savinjski dolini, kjer je služboval do začetka prve svetovne vojne. Nato je krajši čas poučeval na mariborski realki. Od leta 1919 do 1927 je bil profesor na trgovski srednji šoli v Mariboru, leta 1928 v Celju, nato je do leta 1950 poučeval na mariborskem učiteljsišču. Ob delu se je vseskozi izpopolnjeval, leta 1923 na Dunaju, leta 1926 v Ženevi, v Zagrebu je leta 1928 diplomiral iz pedagogike, psihologije in nemškega jezika s književnostjo. Medvojni čas je preživel v Grazu. Leta 1952 je ustanovil Vzgojno posvetovalnico, ki jo je vodil do leta 1961. Bil je tudi pomemben urednik; v letih 1910/11 je bil urednik lista Slovenski učiteljski list, lista naprednega slovenskega učiteljskega naraščaja. Od 1925 do 1931 je bil urednik *Pedagoškega zbornika* in od 1937 do 1939 poljudno vzgojne revije *Roditeljski list*.

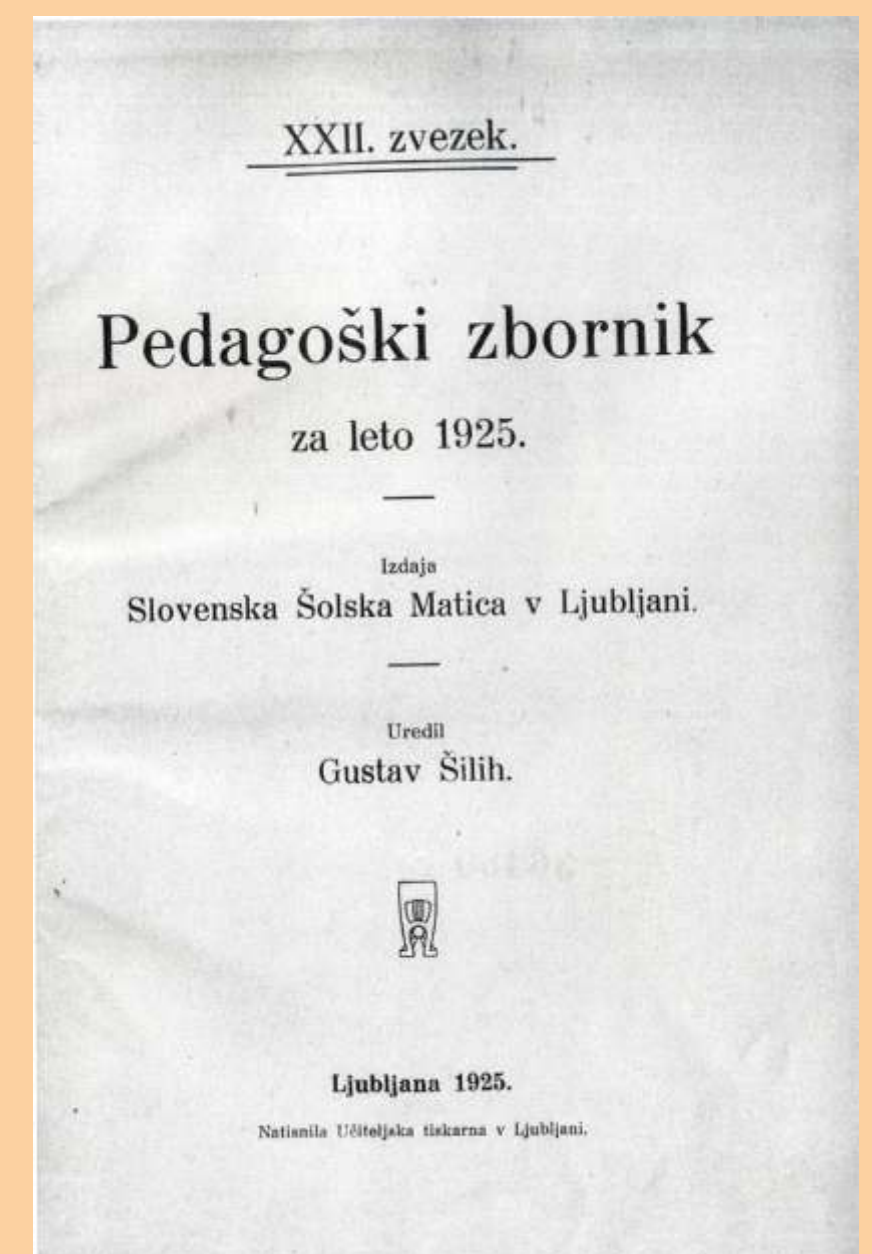
Od leve proti desni stojijo brat Ivan, sestra Cilka, brata Jože in Karel ter Gustav Šilih.

Gustav Šilih in Mladen Tancer na Janževem vrhu pri Gornji Radgoni, oktober 1960.

Prvi z desne je Gustav Šilih.

Obdobje šolanja v Ljubljani mu je pustilo lepe spomine. Ko mu je čas dopuščal, se je rad vračal v rodno Velenje, saj je imel veliko domotožje. Zelo rad je govoril o dijaških letih, predvsem o obiskih v Velenju, kjer je za vsake praznike vse fante, ki so se šolali od doma, pogostila velenjska gostilničarka, ki je sama imela dva fanta študenta. Takrat so po njegovem pripovedovanju ti mladi fantje lahko spravili neverjetne količine hrane in pijače vase. Tako se spomni pripovedovanja svojega očeta Nikolaj Šilih v jubilejnem zborniku Stoletnica rojstva Gustava Šiliha.

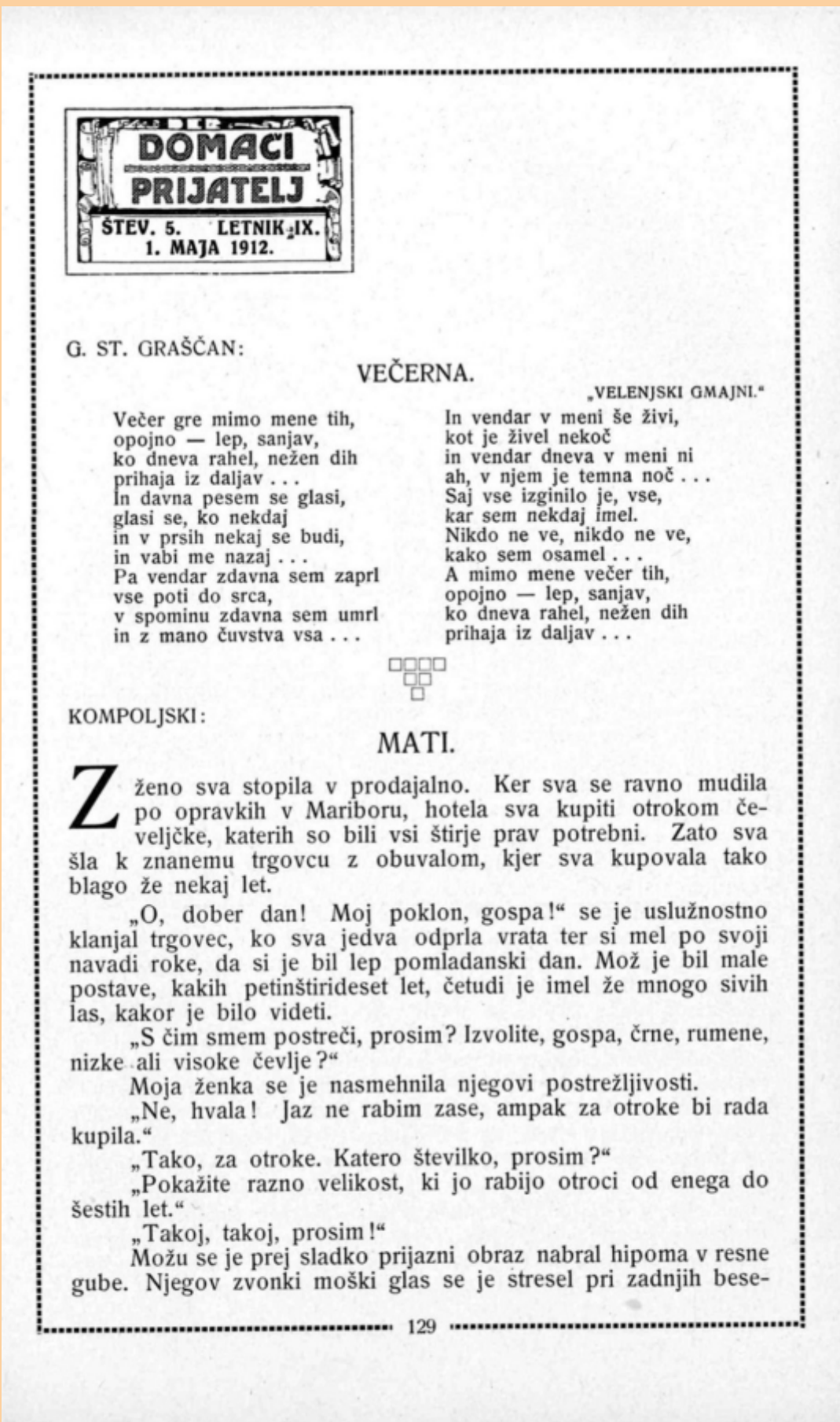
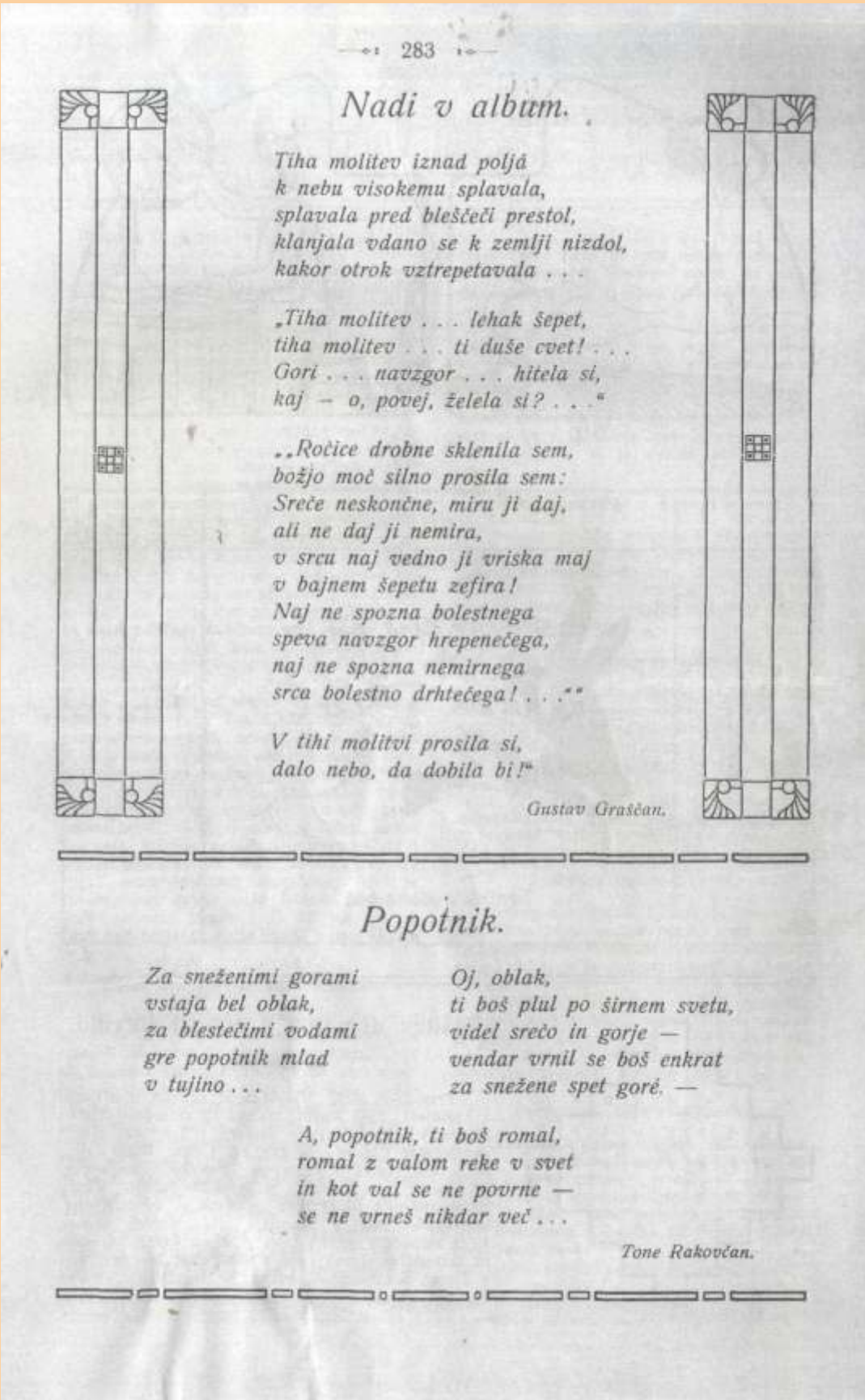
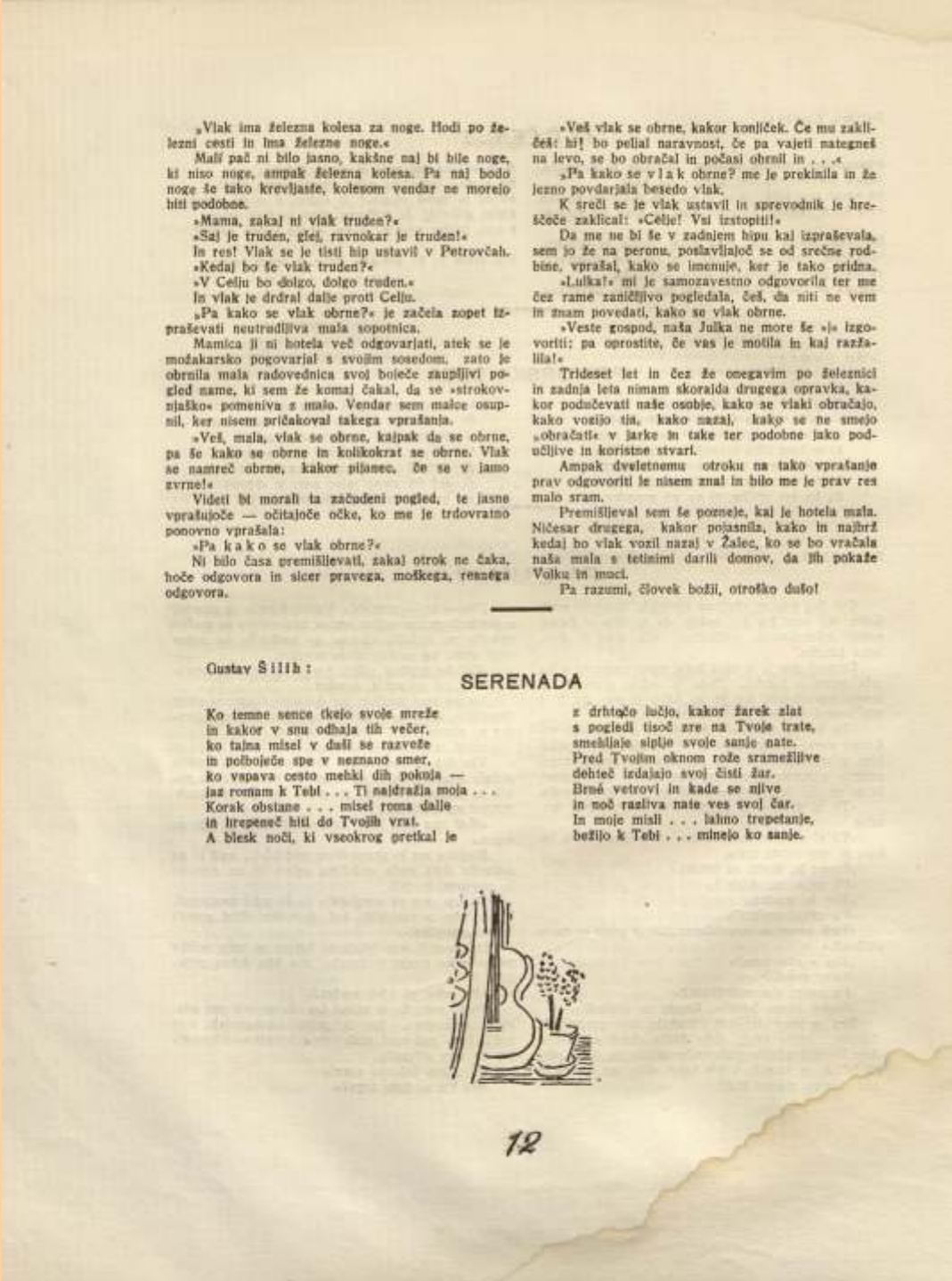
Literarna pot

Že v dijaških letih je začel pisati poezijo in krajšo prozo. Pod psevdonimom Gustav Graščan je objavljjal v revijah Domači prijatelj (Večerna, Amulet, Kje so časi ...), Zvonček (Pravljica o beli roži, Nadi v album) in Mariborski klopotec (Serenada). Pesmi kažejo Šilihov izjemen čut za opazovanje naravnih, življenjskih in duševnih lepot, v katerih se poklanja domačemu kraju.

Literarni časopis Domači prijatelj je izhajal v Pragi med letoma 1904 in 1915. Nastal je na pobudo Františka Vydre, lastnika tovarne žitne kave, da bi si z brezplačnim mesečnikom pridobil čim več novih naročnikov. Za urednico časopisa je Vydra postavil Zofko Kveder, ki je velikokrat odigrala tudi vlogo mentorice mnogim pisateljem začetnikom.

Mladinski list Zvonček, list s podobami za slovensko mladino, je izhajal med leti 1900 in 1939. Namen lista je bil *podajati Slovencem in Slovenkam, ki jim še sije zlata mladost, dobrega beriva, katero naj jo uči in razveseljuje*.

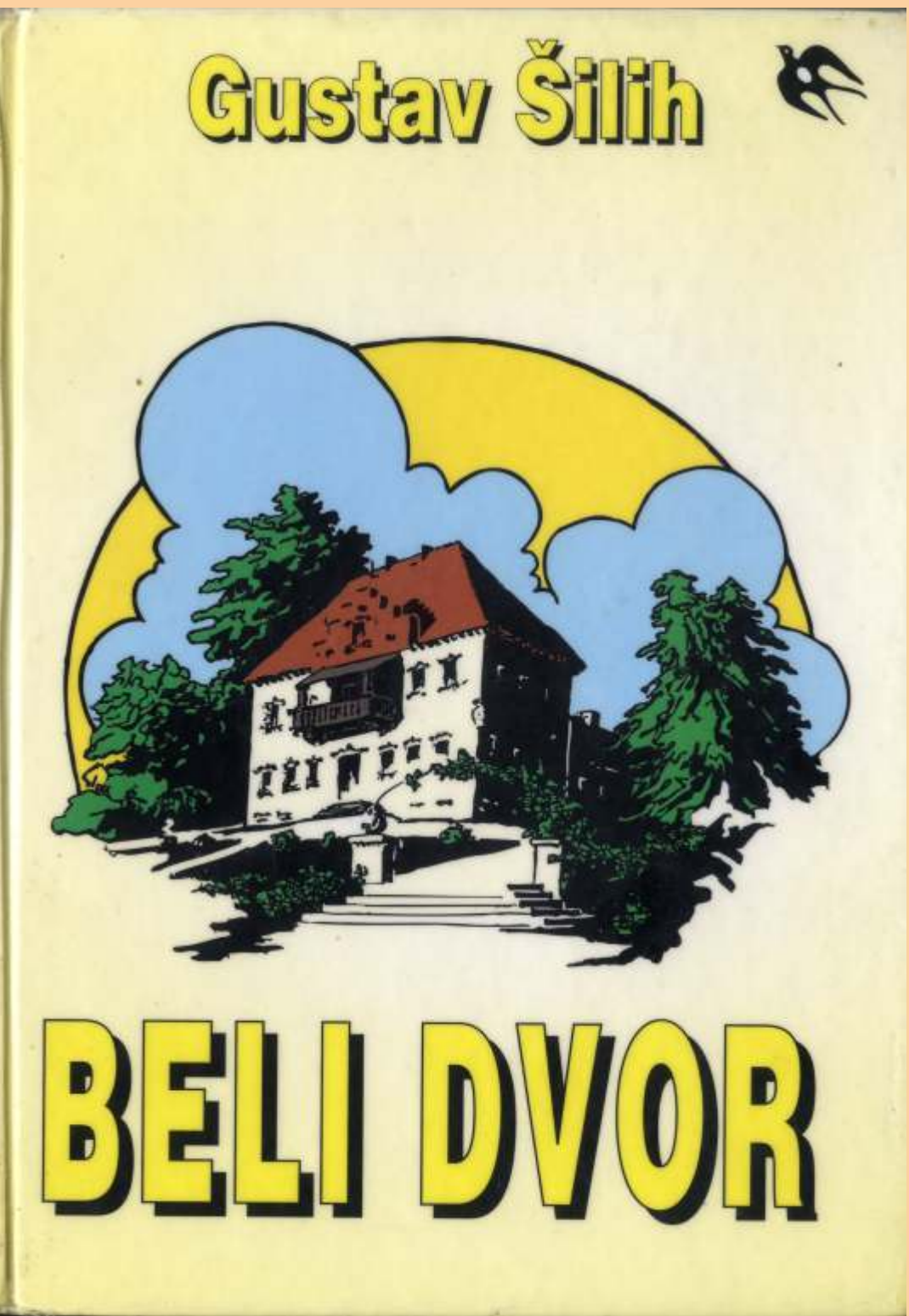
Mariborski klopotec je izdajala Jugoslovanska matica. Izhajal je v Mariboru v obdobju 1926-1928. Vsako leto je izšla ena ilustrirana številka. Leta 1926 je bil urednik Lojze Strašnik, leta 1927 Makso Šnuderl ter leta 1928 Stanko Detela. Šilihova pesem *Serenada* in kratka zgodba *Ljubezen nesrečnega tolovaja* sta objavljeni v letniku 1927.

Literarna pot

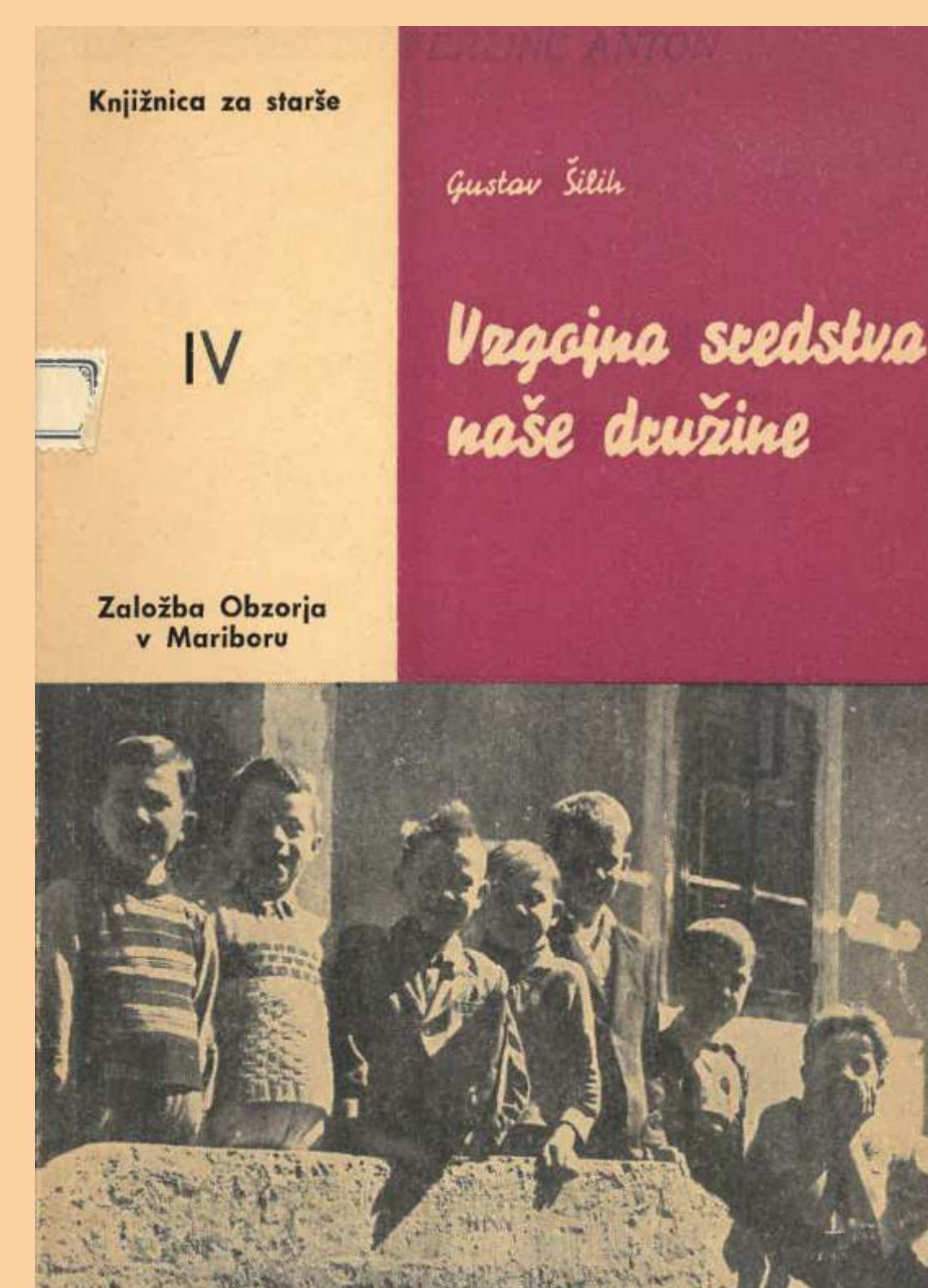
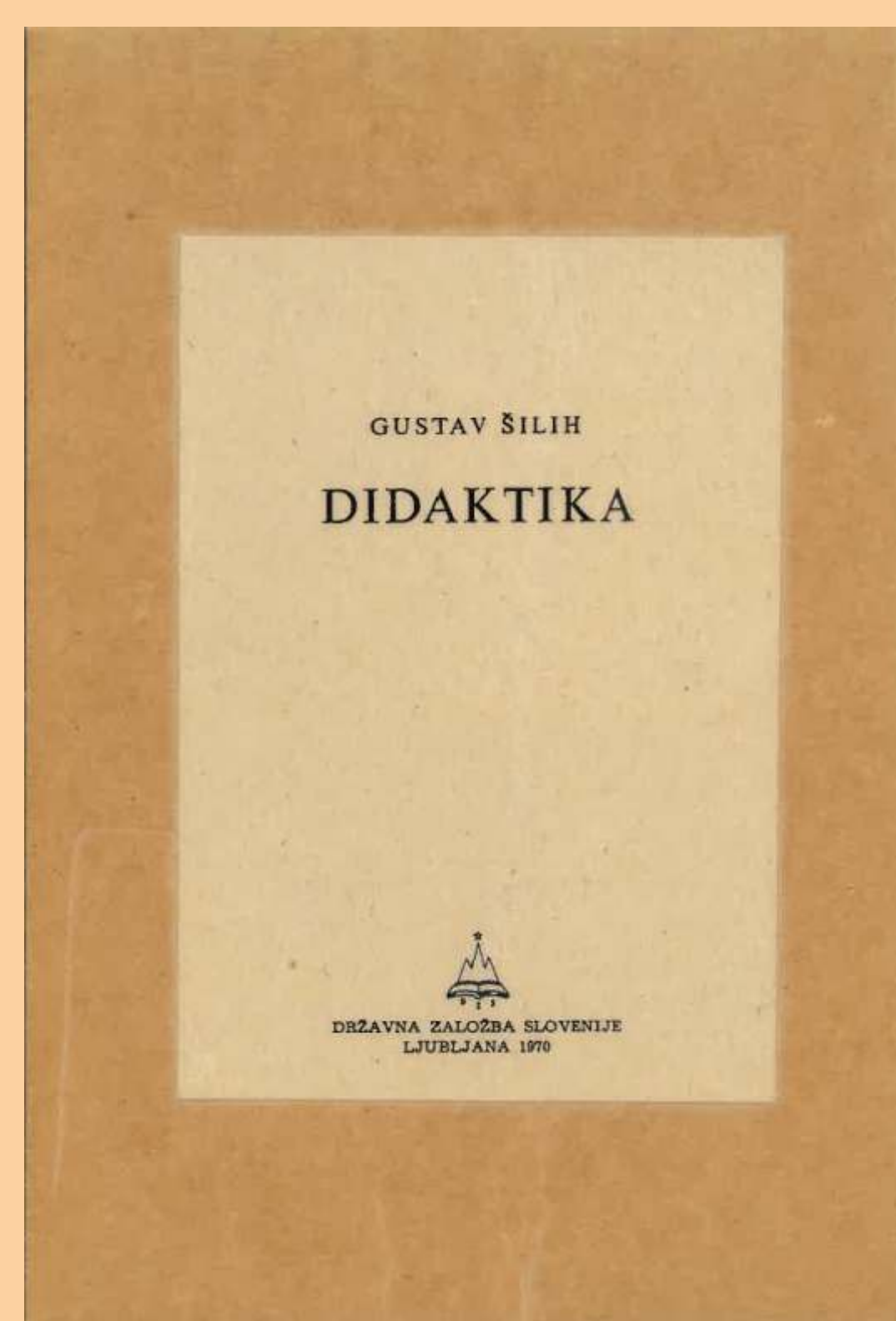
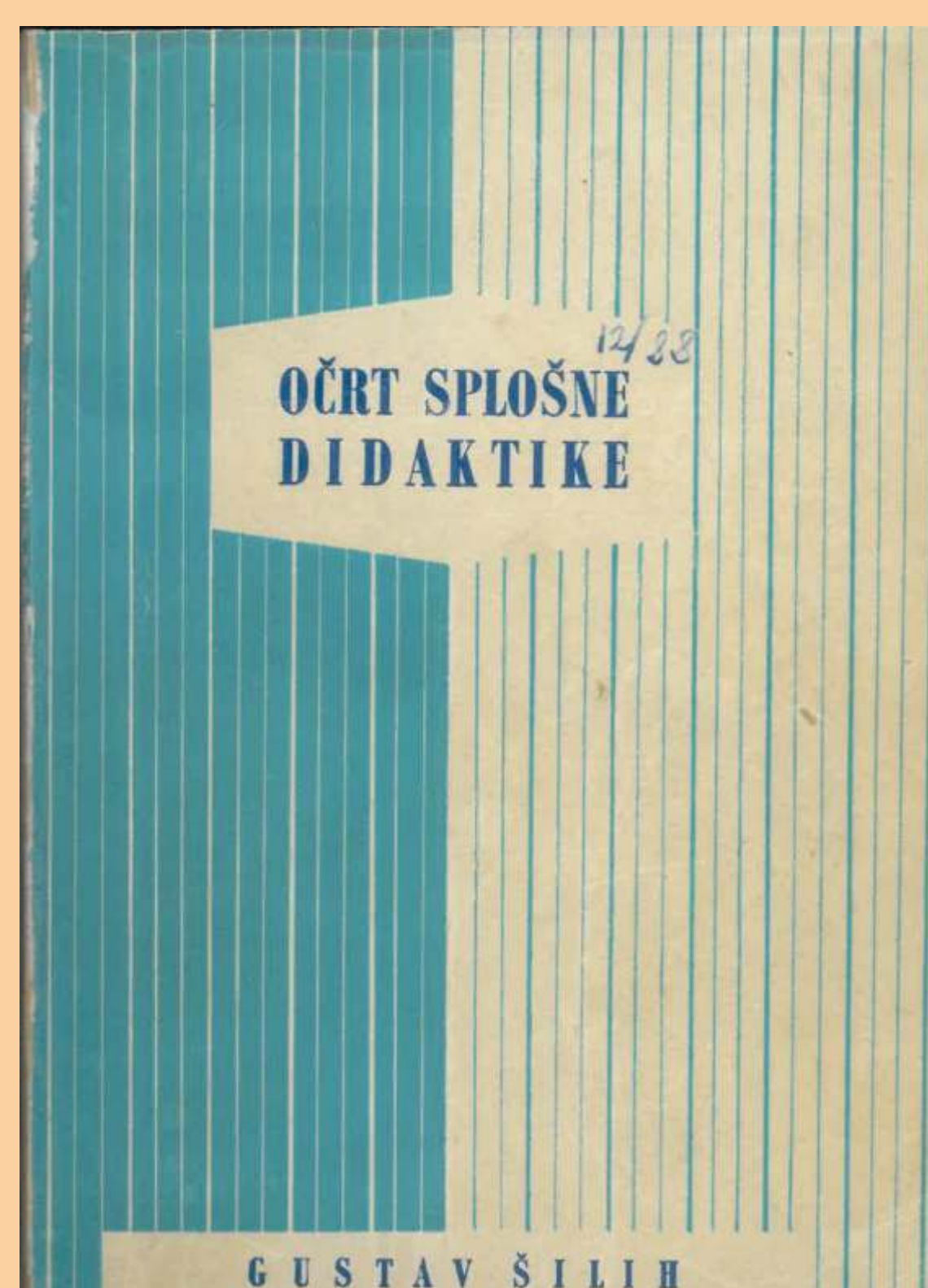
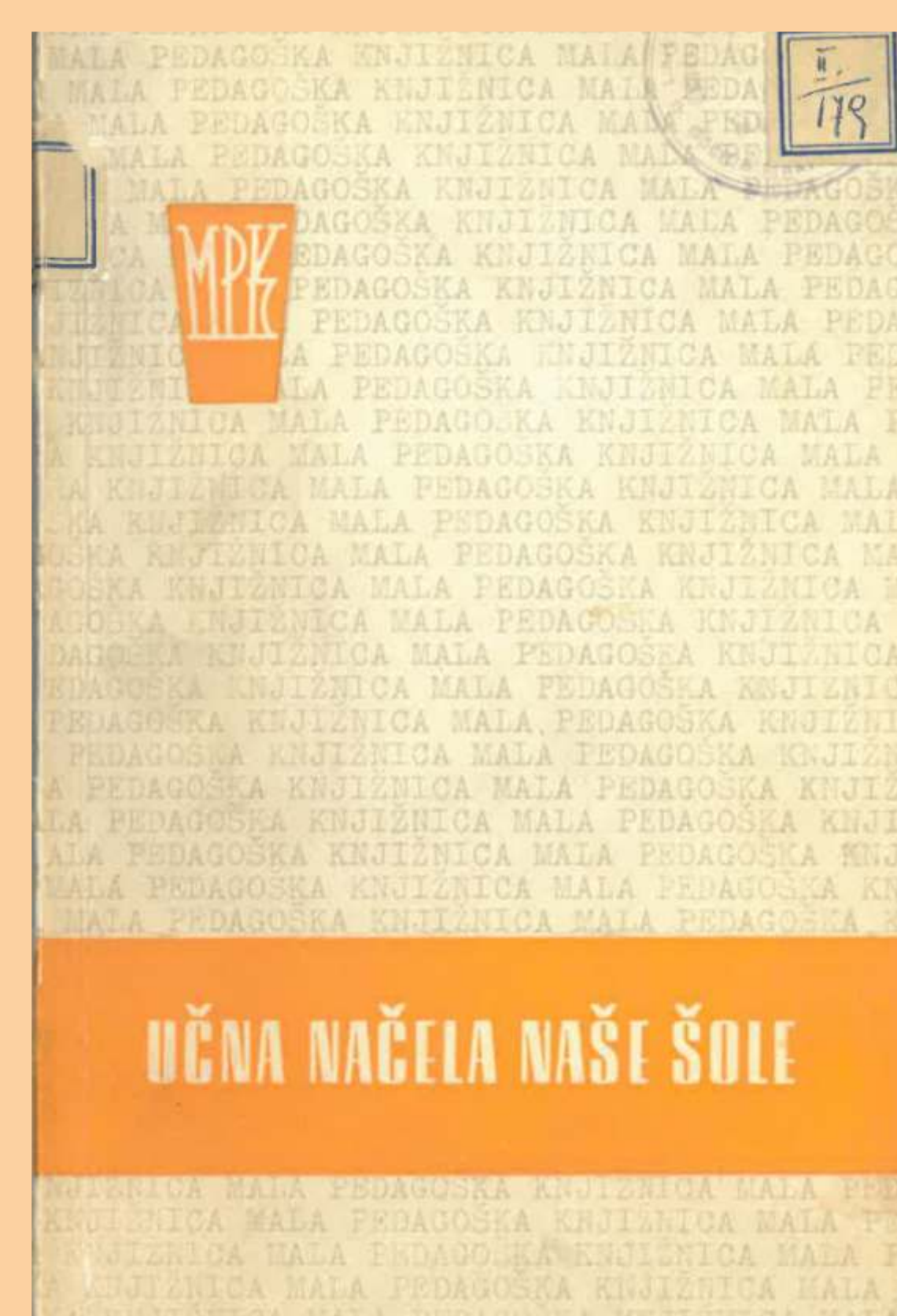
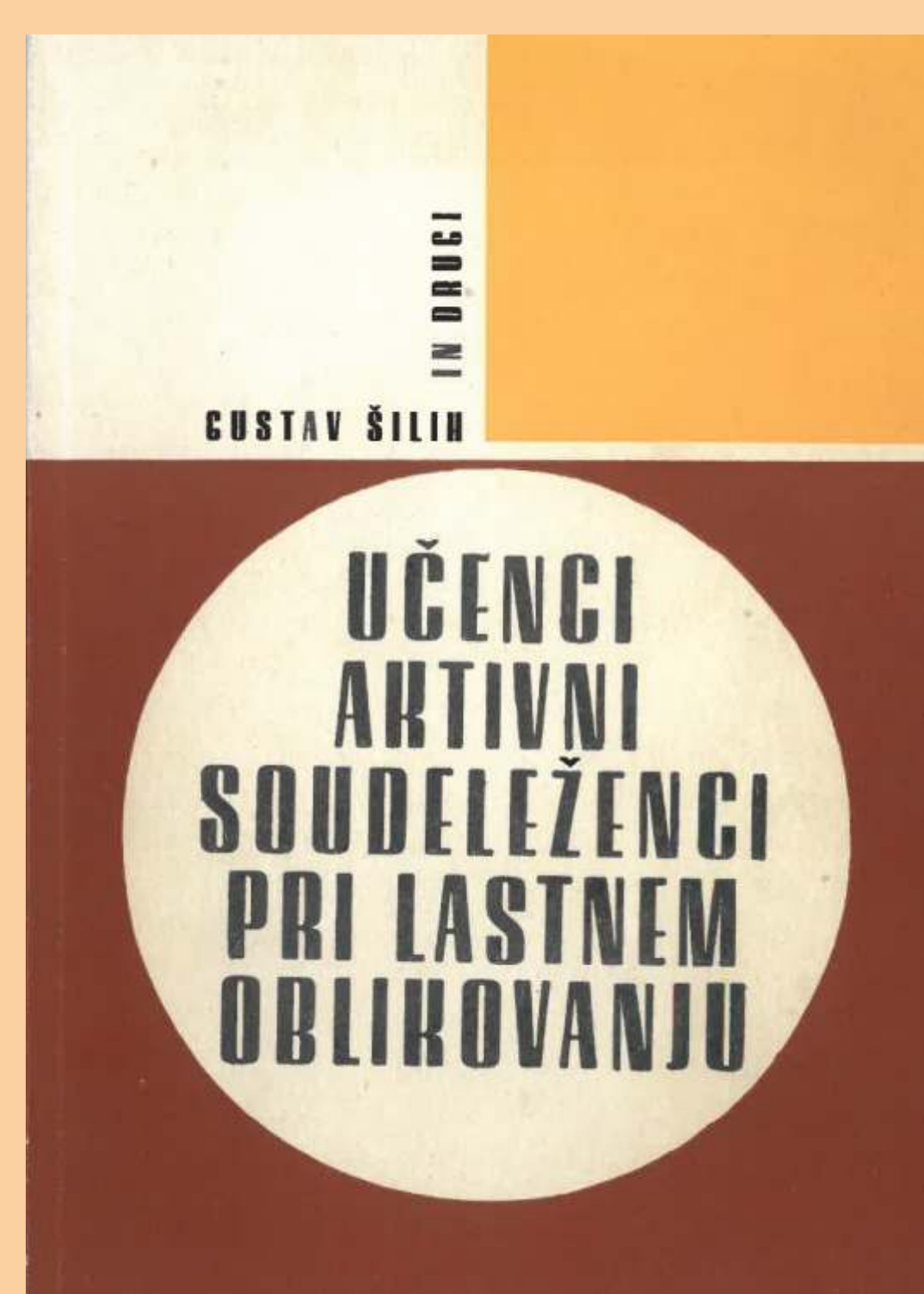
Njegovi leposlovni podvigi so zmeraj ostali v senci njegovega strokovnega dela. Leta 1921 je izšla dolinska bajka Nekoč je bilo jezero, s katero je želel ustvariti mladinski roman z vzgojno noto. Zgodba se odvija v Šaleški dolini z jezerom, v katerem živi smrtonosni zmaj Pozoj. Zmaja pokončajo tako, da izsušijo jezero. Največji literarni uspeh je dosegel z romanom Beli dvor, delno avtobiografskim mladinskim romanom. Zgodba se dogaja v Zalesju, torej Velenju, in prikazuje slovenski narodnostni boj, divje socialne razmere ter germanizacijo Šaleške doline v času pred prvo svetovno vojno. S tem si je kasneje nakopal resno pozornost gestapa, saj je bila knjiga na okupatorjevem seznamu vandalskega uničevanja na Štajerskem.

Pod vtisom doživetij 1. svetovne vojne je nastala drama Kaverna, ki so jo v mariborskem gledališču v sezoni 1931/32 uprizorili štirikrat. Objavljeni sta še dve kratki besedili, Vodnjak v Domačem prijatelju (1913) in filmska dogodivščina Ljubezen nesrečnega tolovaja v Mariborskem klopotcu leta 1927. Ohranjena je še povest z naslovom Zgodba o neposlušnem angelu in vrlem letalcu v kateri je uporabil psevdonim Ramelin, kar je sestavljanka iz nazaj obrnjenih črk imen njegovih otrok (Marko, Alenka, Nikolaj). V literarni zapuščini je ostal nedokončan osnutek zbirke z naslovom Mariborske zgodbe in mladinski roman o velenjskih rudarjih z naslovom Grbavi plemič.

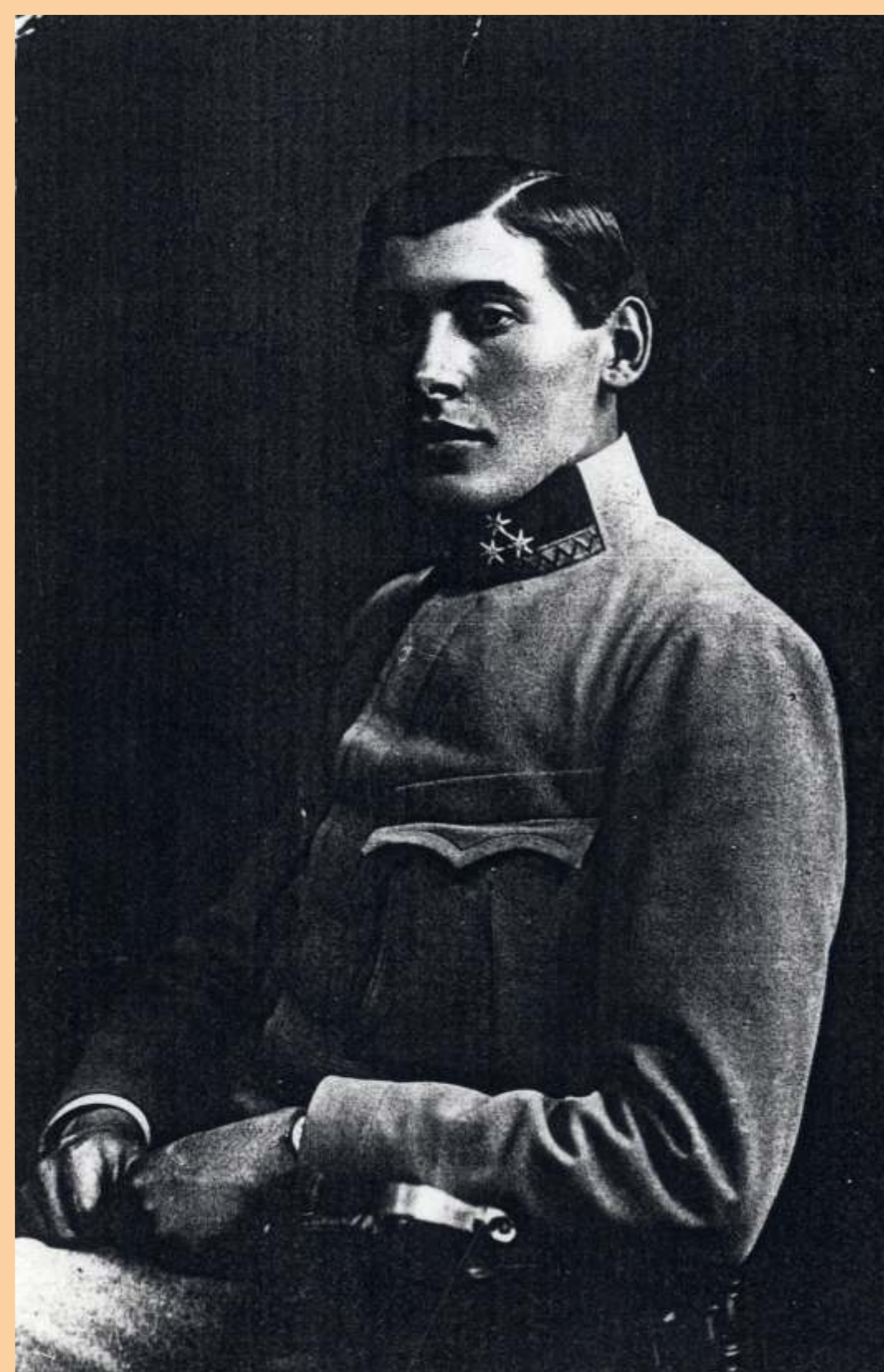
Strokovna dela

O Šilihovih strokovno znanstvenih delih, zaslužnosti in delavnosti najbolj zgovorno priča njegova obsežna bibliografija. Obsega preko 170 publicističnih enot, ob upoštevanju tudi krajših in priložnostnih zapisov pa se omenjeno število malodane podvoji. Pedagoške razprave in članke, nad 60 obsežnih in 300 krajših, je objavljajal v številnih domačih in tujih strokovnih revijah in časopisih: Popotnik, Učiteljski tovariš, Misel in delo, Naprednik, Roditeljski list, Die Quelle, L'education et culture, Uhor, Sodobna pedagogika, Savremena škola, Mladi svet, Nova obzorja, Prosvetni delavec, Otrok in družina itd. Objavil pa je tudi več kot deset samostojnih knjig. Kakovost njegovega snovanja potrjuje izjemna odmevnost ter visoke naklade njegovih del. *Očrt splošne didaktike* še danes velja za najboljšo slovensko didaktično delo, ki obsega vsa teoretska in praktična spoznanja iz avtorjevega obdobja.

Med 1. in 2. svetovno vojno

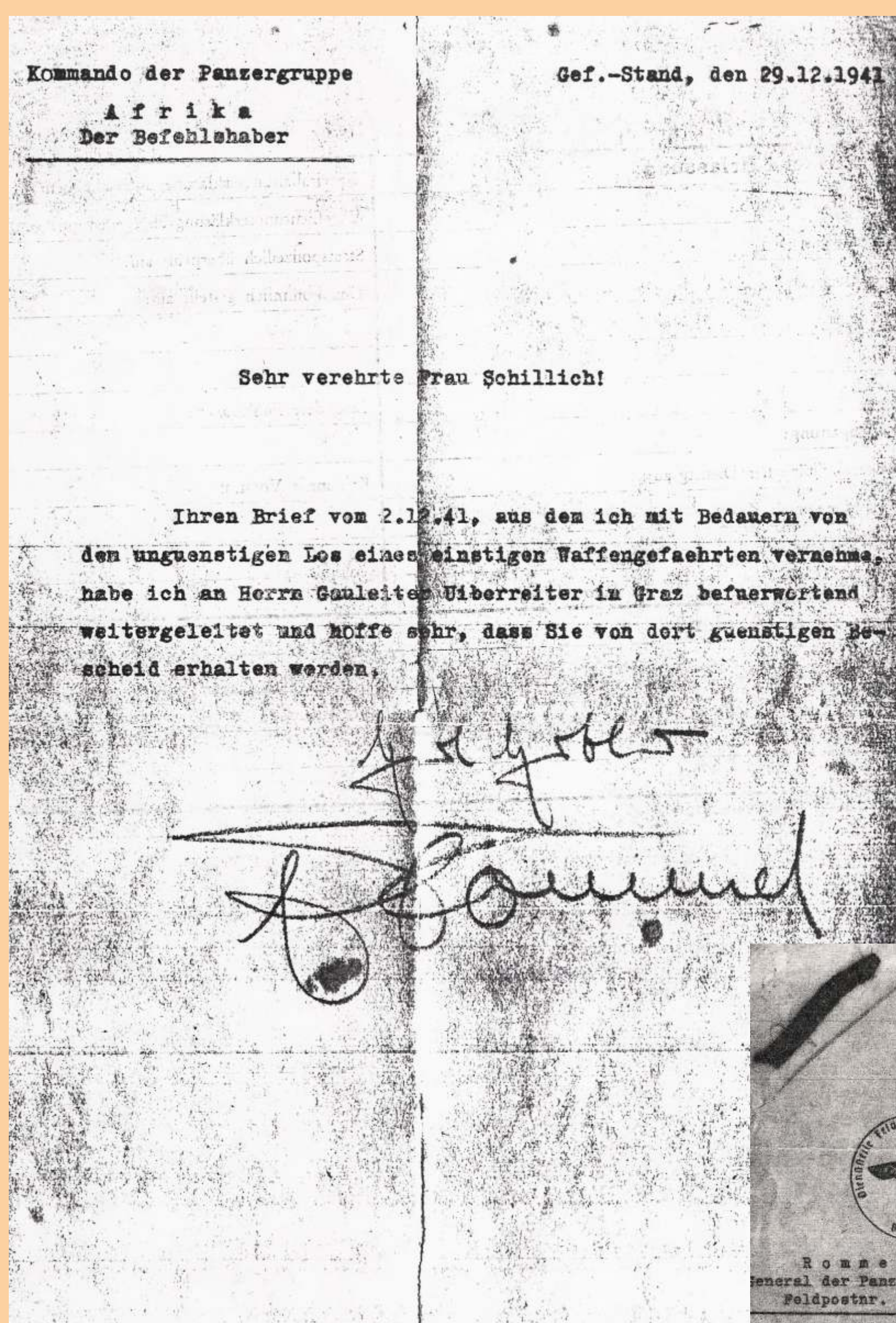
Vojna ni prizanesla nikomur, tudi mlademu učitelju Gustavu Šilihu ne. Takoj po začetku I. svetovne vojne je bil vpoklican v avstroogrsko armado. Najprej je bil poslan v kadetsko šolo, nato pa se je boril na soški fronti kot oficir, v oddelku mitraljezcev. Za hrabrost, požrtvovalnost in uspešnost v boju proti sovražniku je bil nekajkrat odlikovan. Prvo odlikovanje, bronasto vojaško medaljo za zasluge z vojaškim zaslužnim križcem, je prejel maja 1916, leta 1917 srebrno medaljo za hrabrost druge stopnje, v začetku leta 1918 mu je bil podeljen red železne krone tretjega reda z vojaško dekoracijo in mečem. Istega leta mu je bil podeljen pruski železni križ druge stopnje. Na soški fronti je bil precej hudo ranjen v neposredno bližino srca, tako da se ni mogel več boriti in je le počasi okreval. Prišlo je leto 1918 in z njim razpad Avstro-Ogrske. Šilih se je pridružil Maistrovim borcem pri osvobajanju Maribora in zasedbi slovenske severne meje.

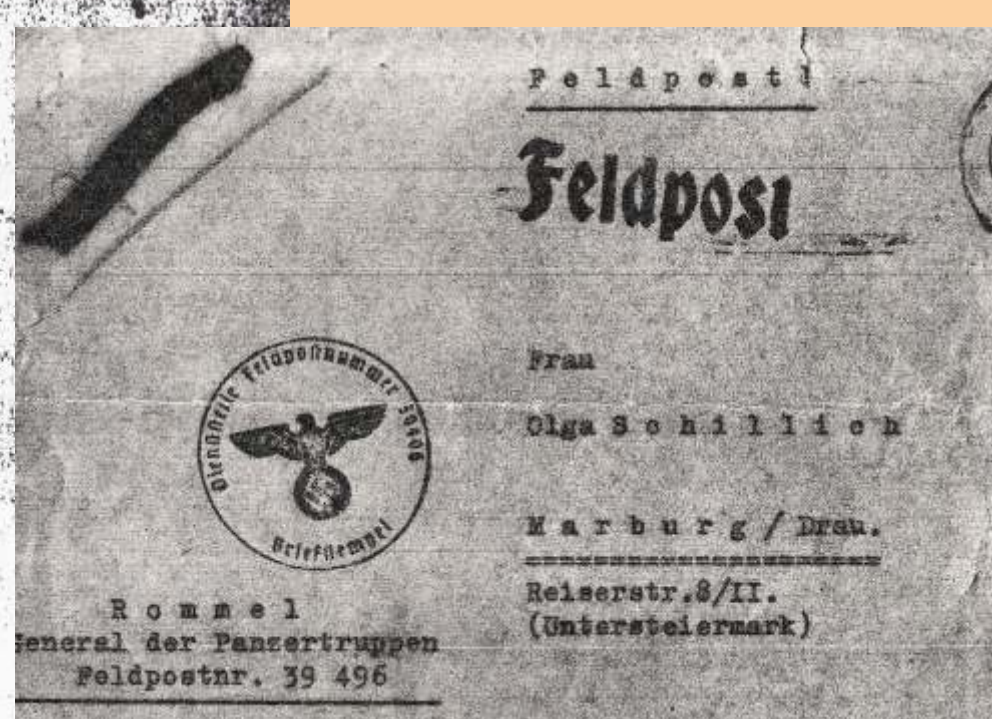
Red železne krone
tretjega reda

Črnilnik Gustava Šiliha narejen iz nabojev

Takoj po izbruhu II. svetovne vojne na naših tleh, 6. 4. 1941, je bil vpoklican v jugoslovansko vojsko kot rezervni oficir, a je pristal kmalu v ujetništvu v Nemčiji, njegovi družini pa je grozil izgon. Njegova žena, ki je bila takrat tretjič noseča, se je spomnila Šilihovega »Kriegskamerada« iz prve vojne Erwina Rommla in mu v Afriko poslala pismo, v katerem ga je prosila pomoči njenemu možu. Kmalu je prišel iz Afrike Rommla odgovor, v katerem se je spomnil svojega »rešitelja« in družini obljubil, da bo storil vse, kar je v njegovi moči. Samo tri tedne zatem je bil Šilih izpuščen iz ujetništva. Po vrnitvi iz ujetništva so mu takratne oblasti dale vedeti, da v Mariboru ni zaželen zaradi svojega izrazito slovenskega prepričanja in protinemškega mladinskega romana Beli dvor. Po zagotovitvi, da družina zaradi dojenčka ne bo izseljena, se je zaposlil v Gradcu, kjer je delal kot knjigarnar do konca vojne.

Kopija pisma Erwina Rommla družini Šilih

Družina

V njegovem življenju je bilo leto 1928 pomemben mejnik, tega leta se je poročil z Olgo Jančič, hčerko znanega mariborskega trgovca Karla Jančiča. V zakonu so se jima rodili trije otroci: leta 1929 sin Marko, leta 1931 hči Alenka ter deset let kasneje, leta 1941, sin Nikolaj. Družina je živela na Cankarjevi ulici v Mariboru. Pročelje hiše, v kateri je Gustav Šilih živel od leta 1936, krasi bronasto reliefno obeležje avtorja Gabrijela Kolbiča.

Bil je pozoren mož in strpen družinski oče. Svoje otroke je pogosto vodil v rojstno Velenje, kjer so preživljali poletne počitnice. Odpravljali so se na krajše in daljše pohode, saj je bil Šilih človek, ki je zelo ljubil naravo. Tudi doma je vzgajal otroke po pedagoških načelih, ki jih je zagovarjal. Bil je blag, pa vendar dosleden, nič ga ni spravilo s tira in vedno je s pogovorom skušal reševati vzgojne probleme. *Le dvakrat sem ga spravil iz njegovega pedagoškega miru*, zapiše njegov sin Nikolaj v članku Spomini na očeta.

NAGRADE:

Red dela III. Stopnje (1951)

Žagarjeva nagrada (1957)

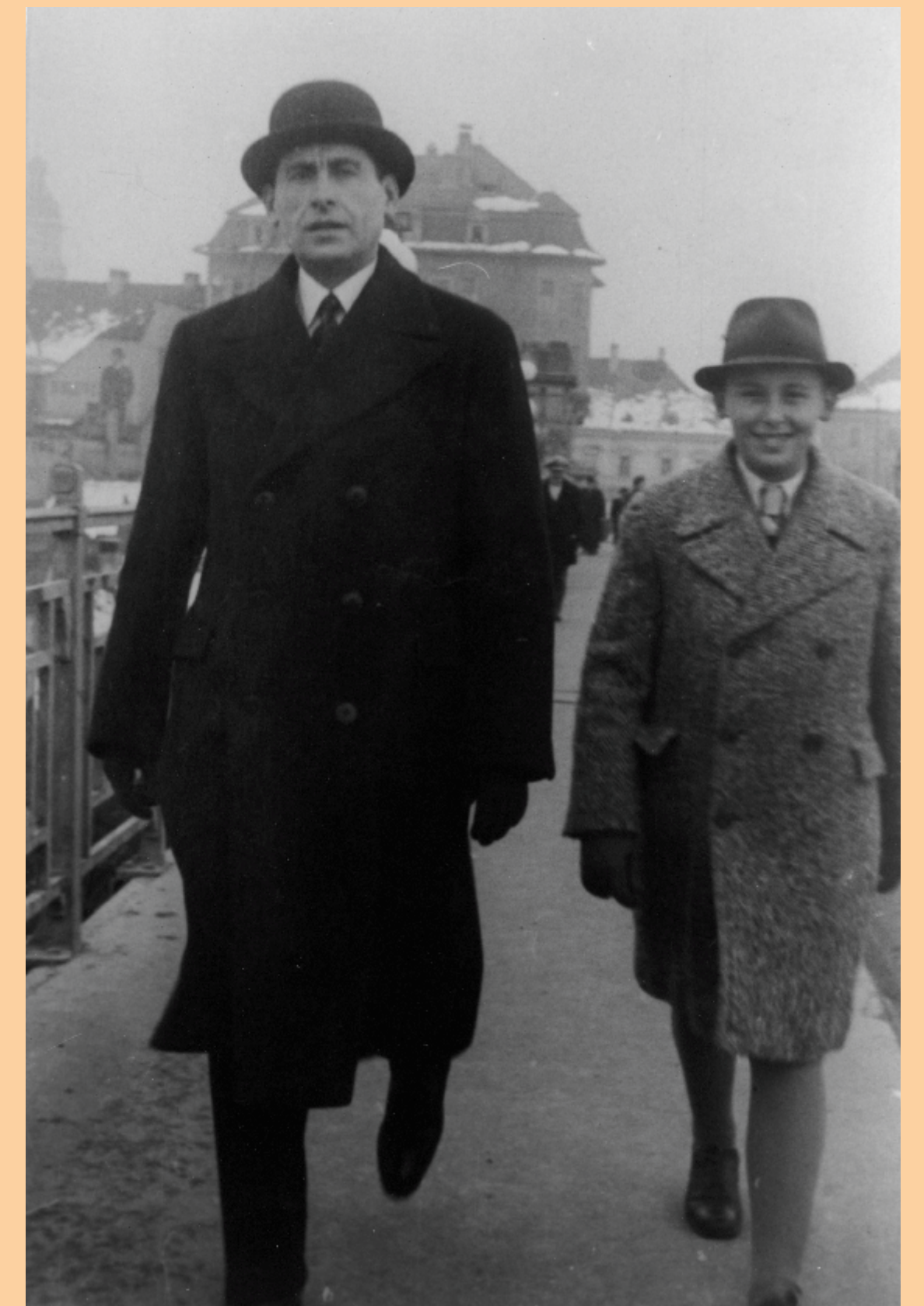
Kip Gustava Šiliha pred Osnovno šolo Gustava Šiliha Velenje

Talna plošča na mestu rojstne hiše

Poročna fotografija Gustava Šiliha in Olge Jančič

Gustav Šilih s sinom Markom

Lenka, Niko in Marko Šilih, leta 1945

Gustav Šilih z družino v Podkraju

Po Šilihu so poimenovane Osnovna šola Gustava Šiliha v Velenju, Osnovna šola Gustava Šiliha v Laporju ter osnovna šola s prilagojenim programom – Center Gustava Šiliha v Mariboru. Po Šilihu se poimenujejo odličja in nagrade, ki jih vsako leto podelijo najzaslužnejšim prosvetnim delavcem v Mariboru, Velenju in Gornji Radgoni.

Vse kar sem dosegel, sem dosegel z nepopustljivim naporom lastnih sil in borbenosti, nič mi ni bilo darovano. Verjemite, vse kar dosežemo v življenju velikega in koristnega brez naporov in borb je le malo ali nič vredno.

(Gustav Šilih)